

Examen VWO

2011

tijdvak 1
woensdag 25 mei
9.00 - 12.00 uur

maatschappijwetenschappen

tevens oud programma

maatschappijleer

Bij dit examen hoort een bijlage.

Het examen bestaat uit 31 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 85 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen gevraagd worden en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Opgave 1 De functies van politieke partijen

Inleiding

Deze opgave is gemaakt naar aanleiding van het adviesrapport *Democratie vereist partijdigheid. Politieke partijen en formaties in beweging* (28 april 2009) van de Raad voor het openbaar bestuur (Rob). De Raad adviseert de regering en het parlement over de inrichting en het functioneren van de overheid. In het genoemde rapport doet de Raad verslag van zijn onderzoek naar het functioneren van politieke partijen in Nederland.

Tekst 1 uit het bronnenboekje bevat enkele passages uit bovengenoemd rapport.

Maak gebruik van tekst 1.

In tekst 1 worden functies besproken die politieke partijen van oudsher vervullen. De communicatiefunctie wordt genoemd als een functie die ook door andere actoren wordt vervuld. (regels 15-20)

- 4p 1 Welke **vier andere** functies van politieke partijen worden besproken in tekst 1? Koppel de naam van de functie aan het juiste citaat.

Maak gebruik van de regels 15 tot en met 46 van tekst 1.

- 2p 2 Leg uit – aan de hand van een citaat uit de regels 15-46 – dat het functieverlies van politieke partijen een voorbeeld is van de veranderende politieke cultuur in Nederland.

Betrek in je antwoord een definitie van politieke cultuur.

Opgave 2 Klimaatconferentie in Kopenhagen

Inleiding

Van 7 tot 18 december 2009 werd een internationale klimaatconferentie (klimaattop) gehouden in Kopenhagen. Op deze conferentie van de Verenigde Naties (VN) werd gesproken over een klimaatakkoord dat als opvolger moest dienen van het zogeheten Kyoto-verdrag, dat in 2012 eindigt. De bedoeling is dat er een nieuw verdrag moet komen met afspraken over de reductie van broeikasgassen en over de financiering van het klimaatbeleid in ontwikkelingslanden.

In de teksten 2 en 3 wordt vooruitgekeken op de conferentie in Kopenhagen die toen nog moest plaatsvinden. Tekst 2 is het hoofdredactioneel commentaar van *NRC Handelsblad* en tekst 3 bevat een verslag van een interview met Yvo de Boer, hoofd van het klimaatbureau van de VN.

De klimaattop heeft geen formeel akkoord opgeleverd over maatregelen om de opwarming van de aarde tegen te gaan.

Maak gebruik van tekst 2.

- 3p 3 a Leg uit dat het bereiken van een internationaal akkoord over klimaatbeheersing wordt bemoeilijkt door het dilemma van collectieve actie.
b Geef uit tekst 2 een citaat dat de kern van het dilemma van collectieve actie weergeeft.

Lees de regels 31 tot en met 49 van tekst 2.

In Nederland kwam het kabinet-Balkenende IV met zeer vergaande voorstellen: onder andere in 2020 moet de uitstoot van broeikasgassen met 30 procent teruggedrongen zijn en het aandeel duurzame energie moet vergroot zijn naar 20 procent.

Het politieke proces verloopt in Nederland anders dan in de Verenigde Staten.

- 4p **4** In welk land zal een wetsvoorstel of plannen van de regering/president (bijvoorbeeld met betrekking tot klimaatverandering) makkelijker door het parlement worden tegengehouden?

Leg je antwoord uit aan de hand van de relatie regering/president-parlement in beide landen.

De Europese Unie is erin geslaagd om met een ambitieus plan tot klimaatbeheersing te komen. Op enkele beleidsterreinen, waaronder milieu en economie, is de EU slagvaardiger dan op andere beleidsterreinen. Dit komt mede door de wijze van besluitvorming binnen de organen van de EU. Binnen de Europese samenwerking zijn er twee vormen van besluitvorming.

- 3p **5**
- a** Noem deze twee vormen van besluitvorming.
 - b** Leg uit waarom de EU op een beleidsterrein als milieu slagvaardiger kan optreden dan op andere beleidsterreinen, zoals buitenlands beleid en vrede en veiligheid.
Ga in je antwoord uit van het verschil tussen deze twee vormen van besluitvorming binnen de EU.

Maak gebruik van tekst 3.

De politieke besluitvorming over het klimaatbeleid van de Europese Unie kan geanalyseerd worden met behulp van begrippen uit het systeemmodel van het politieke proces zoals de omgevingsfactoren.

- 2p **6** Noem twee omgevingsfactoren van het Europees politieke systeem die in tekst 3 te herkennen zijn. Geef per omgevingsfactor een citaat uit tekst 3 dat naar deze factor verwijst.

De voorbereidingen voor de conferentie in Kopenhagen en de onderhandelingen over een klimaatverdrag laten een postklassiek beeld zien van de internationale orde en internationale politiek. Niet-gouvernementele organisaties (ngo's) en intergouvernementele organisaties spelen in deze visie een grote rol.

- 2p **7** Noem een niet-gouvernementele organisatie (ngo) en een intergouvernementele organisatie die de huidige postklassieke internationale orde typeren.

- 3p **8**
- a** Wat houdt het postklassieke beeld van de internationale orde in?
 - b** Leg uit welke rol deze organisaties spelen binnen de huidige postklassieke internationale orde.

Ga in je uitleg uit van de rol van een niet-gouvernementele organisatie **of** van de rol van een intergouvernementele organisatie.

Opgave 3 Een theoretisch model betreffende de productie van sensatie in televisienieuws

Inleiding

Communicatiewetenschappers van de Radboud Universiteit Nijmegen en van de Katholieke Universiteit Leuven presenteren in hun artikel *Op zoek naar verklaringen voor sensatie in het nieuws. Een vergelijking tussen Nederlandse, Vlaamse, Waalse en Franse televisiejournaals* (Tijdschrift voor Communicatiewetenschap, 2008) een theoretisch model om verschillen in sensatie in televisienieuws tussen zenders en tussen landen te verklaren. De teksten 4 en 5 uit het bronnenboekje zijn fragmenten (soms wat bewerkt) uit dit artikel. Het theoretisch model is opgenomen als figuur 1 in het bronnenboekje.

Lees tekst 4.

In deze tekst wordt de relevantie van onderzoek naar sensatie in het nieuws aangegeven. Er wordt verondersteld dat sensatie de informatievoorziening aan burgers kan schaden. En “Mocht dat zo zijn, dan wordt het voor deze burgers moeilijker hun rol in het democratisch proces te spelen.” (regels 4-5)

- 3p **9** Leg uit welke functies van de media in het proces van politieke besluitvorming van belang zijn voor de vraag of burgers in een democratie hun rol adequaat kunnen vervullen.
Ga uit van drie functies.

“Hoewel sensatie een aantal malen is bestudeerd binnen de context van de dagbladjournalistiek” Zie de regels 7 en 8 van tekst 4.

Naast het onderscheid tussen ochtend- en middag/avondkranten zijn landelijke dagbladen onder te verdelen in twee typen dagbladen die op grond van de mate van het brengen van sensatie van elkaar verschillen.

- 2p **10** **a** Noem deze twee typen dagbladen.
b Geef van elk type dagblad twee kenmerken van hun berichtgeving.

Er is een toename in het gebruik van sensatie aangetoond in Nederland (zie regels 10-11). Twee samenhangende sociaal-culturele ontwikkelingen in het Nederlandse televisielandschap verklaren de toename van sensatie in het televisienieuws. Deze ontwikkelingen zijn ontzuiling en commercialisering.

- 3p **11** Leg uit welke effecten ‘ontzuiling’ en ‘commercialisering’ hebben gehad op de toename van sensatie in het televisienieuws. Geef de samenhang weer tussen deze twee ontwikkelingen en betrek in je antwoord de komst van een duaal omroepbestel sinds 1990.

Zie figuur 1 en lees tekst 5.

De onderzoekers hebben de volgende hypothese geformuleerd:

“Televisienieuwsberichten in markten met meer concurrentiedruk (Frankrijk, Nederland) laten meer sensatie zien dan televisienieuwsberichten in markten met minder concurrentiedruk (Vlaanderen, Wallonië).”

- 4p 12 Beschrijf globaal een opzet van een kwantitatief onderzoek om deze hypothese te toetsen.

Geef daarin weer welke vier algemene stappen moeten worden genomen om te kunnen concluderen of de hypothese aanvaard of verworpen moet worden.

Zie de regels 11 tot en met 13 van tekst 5.

Volgens het theoretisch model beïnvloedt de journalistieke cultuur van een land of zender de mate van sensatie in het televisienieuws.

- 2p 13 Noem drie journalistieke normen die een matigend effect kunnen hebben op sensatie in het televisienieuws en zullen leiden tot een meer zakelijke berichtgeving.

Het zendertype – publiek of commercieel – is volgens figuur 1 van invloed op de mate van sensatie in het televisienieuws. Bepaalde uitgangspunten van het Nederlands mediabeleid voor de publieke omroep hebben naar verwachting een remmend effect op de mate van sensatie in het televisienieuws binnen de publieke omroep.

- 2p 14 Leg uit welke twee samenhangende uitgangspunten van het Nederlandse mediabeleid een remmend effect zouden moeten hebben op de mate van sensatie in de nieuwsvoorziening binnen de publieke omroep.

Opgave 4 Verklaringen voor daling van de criminaliteit

Inleiding

In 2009 verscheen het rapport *Veelbelovende verklaringen voor de daling van de criminaliteit na 2002* van de Universiteit van Tilburg, Politie Haaglanden en het Centraal Bureau voor de Statistiek. Tekst 6 uit het bronnenboekje komt uit dit rapport.

Maak gebruik van de regels 1 tot en met 111 van tekst 6.

Stel je wilt de daling van criminaliteit na 2002 bestuderen aan de hand van de benaderingswijzen van maatschappijwetenschappen. Ga uit van de **sociaal-economische** benaderingswijze en de **sociaal-culturele** benaderingswijze.

- 2p 15 Formuleer naar aanleiding van *de regels 1 tot en met 111* voor elk van deze benaderingswijzen een onderzoeksvraag over het vraagstuk ‘daling van criminaliteit na 2002’.
- Kies bij de formulering van de onderzoeksvraag vanuit de **sociaal-economische** benaderingswijze voor een **verklarende** vraag.
 - Kies bij de formulering van de onderzoeksvraag vanuit de **sociaal-culturele** benaderingswijze voor een **beschrijvende** vraag.

Zie de regels 46 tot en met 52 van tekst 6.

- 2p **16** Welke kanttekeningen zijn te plaatsen wanneer men politiestatistieken gebruikt om een beeld van de ontwikkeling van veelvoorkomende criminaliteit te krijgen? Beschrijf er twee.

De onderzoekers gebruiken als voornaamste bron van gegevens over veelvoorkomende criminaliteit slachtofferenquêtes (de regels 46-48). De slachtofferenquête is een onderzoeksmethode die zoals alle onderzoeksmethodes moet voldoen aan de eisen van betrouwbaarheid, validiteit en generaliseerbaarheid.

- 2p **17** **a** Wat wordt bedoeld met de eis van validiteit?
b Waar moeten slachtofferenquêtes aan voldoen om valide genoemd te kunnen worden?

Maak gebruik van de regels 64 tot en met 111 van tekst 6.

In het tekstgedeelte worden verschillende maatschappelijke ontwikkelingen genoemd. Volgens de onderzoekers verklaren deze niet allemaal de dalende criminaliteit. Deze ontwikkelingen zouden juist volgens diverse sociologische theorieën moeten leiden tot een toename van de criminaliteit.

Gegeven zijn **drie** sociologische theorieën over oorzaken van criminaliteit:

- de bindingstheorie,
- theorie van de subculturele benadering(en) en
- de gelegenheids- of rationele-keuzetheorie.

- 9p **18** Koppel elke theorie aan één van de in de tekst genoemde maatschappelijke ontwikkelingen.
Leg per theorie uit wat het verband is tussen de genoemde maatschappelijke ontwikkeling en de theorie. Zorg dat essentiële kenmerken van elke theorie in je uitleg worden genoemd.

Lees de regels 112 tot en met 116 van tekst 6.

Het kabinet-Balkenende I (CDA, LPF, VVD) kwam in 2002 met de nota *Naar een veiliger samenleving*. In 2007 kwam het kabinet-Balkenende IV (CDA, PvdA ChristenUnie) met de nota *Veiligheid begint bij voorkomen*. Uit de titel *Veiligheid begint bij voorkomen* kan men afleiden dat het accent in het overheidsbeleid met betrekking tot criminaliteitsbestrijding is verlegd. Van 2002 tot 2007 werden de kabinetten-Balkenende gedomineerd door CDA en VVD.

- 4p **19** Waarop leggen kabinetten met CDA en VVD het accent in het overheidsbeleid ter bestrijding van criminaliteit en waarop een kabinet met PvdA?
Licht je antwoord toe vanuit de visie van elk van deze partijen op oorzaken en aanpak van criminaliteit.

Maak gebruik van de regels 112 tot en met 170 van tekst 6.

Een kenmerk van de rechtsstaat is de scheiding van machten, de zogeheten 'trias politica'. In de regels 112-170 zijn actoren van één van de drie machten te herkennen.

- 4p **20** **a** Welke macht is dit?
b Noem van deze macht **drie** actoren die betrokken zijn bij het veiligheidsbeleid. Vermeld de taken of bevoegdheden van deze actoren.
Maak gebruik of verwijst naar zinsneden uit tekst 6.

De rechterlijke macht is zowel onafhankelijk van het politieke bestuur als onpartijdig.

2p **21** Leg uit dat elk van deze voorwaarden belangrijk is in een rechtsstaat.

Het aspect 'veiligheid' heeft in overheidsbeleid en in de criminologie steeds meer gewicht gekregen. In dit kader wordt gesproken over de veiligheidsparadox.

2p **22** Wat wordt bedoeld met de veiligheidsparadox?

Maak gebruik van de regels 112 tot en met 170 van tekst 6.

De Klassieke School en de Moderne Richting zijn denkrichtingen die vaak tegenover elkaar worden geplaatst als het gaat om de vraag op welk mensbeeld het strafrechtstelsel moet worden gebaseerd.

4p **23** Leg uit – met behulp van een voorbeeld uit de tekst – dat in het Veiligheidsprogramma zowel uitgangspunten van de Klassieke School als die van de Moderne Richting zijn te herkennen. Betrek de uitgangspunten van beide denkrichtingen in je uitleg.

In een brochure die naar aanleiding van de nota *Veiligheid begint bij voorkomen* verscheen, stond onderstaande passage:

“De brede, integrale aanpak die met *Veiligheid begint bij voorkomen* wordt beoogd, spreekt duidelijk uit de betrokkenheid van meerdere departementen bij het project. De ministeries van Justitie, Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Jeugd en Gezin, Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen en Wonen, Wijken en Integratie leveren allemaal hun bijdrage aan de ontwikkeling van beleid en wetgeving, gericht op het voorkomen en aanpakken van criminaliteit en overlast.”

De brede, integrale aanpak van onveiligheid in de samenleving is tevens een antwoord op een knelpunt in het overheidsbestuur: het functioneren van de overheidsbureaucratie.

2p **24** Leg uit welk knelpunt in de overheidsbureaucratie wordt bedoeld en welke oplossing de genoemde 'brede, integrale aanpak' van onveiligheid daarvoor biedt.

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

Opgave 5 Onderzoek naar de relatie muziekvideo's en opvattingen over seksuele relaties onder jongeren

Inleiding

Deze opgave heeft betrekking op een artikel uit het *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap*, jaargang 36, nr. 4, 2008. In dat artikel wordt ingegaan op de vaak gevreesde samenhang tussen het kijken naar stereotiep seksueel getinte muziekvideo's en de opvattingen van jongeren over seksualiteit. Verschillende fragmenten uit dit artikel staan in tekst 7 van het bronnenboekje.

Lees de regels 1 tot en met 20 van tekst 7.

- 3p **25** a Leg uit welke maatschappelijke functie van de media te herkennen is in het tekstgedeelte.
b Leg uit welke twee andere maatschappelijke functies van de media muziekvideo's kunnen vervullen.

- 2p **26** In een samenleving treft men een dominante cultuur aan en diverse subculturen. Zijn muziekprogramma's van rappers, hiphop- en r&b-artiesten te beschouwen als uitingen van de dominante cultuur of een subcultuur? Leg je antwoord uit aan de hand van verschillen tussen de dominante cultuur en een subcultuur.

In de regels 21-24 van tekst 7 staat dat opvattingen over seksualiteit beïnvloed zouden kunnen worden door het kijken naar videoclip. In de regels 25-27 staat dat het ook denkbaar is dat die beïnvloeding niet plaats vindt.

Er zijn verschillende theorieën over de invloed en effecten van media.

- 2p **27** Leg uit dat de theorie van de selectieve perceptie de beide zienswijzen in de regels 21-27 kan verklaren.

Een andere theorie over de invloed en de effecten van media is de 'uses and gratifications'-benadering.

- 2p **28** Op welke manier kan de 'uses and gratifications'-benadering de invloed en het effect van muziekvideo's verklaren?

Maak gebruik van de regels 28 tot en met 70 van tekst 7.

De onderzoekers onderscheiden in dit tekstfragment verschillende groepen relevante variabelen.

- 1p **29** Noem een afhankelijke variabele en een onafhankelijke variabele uit het tekstfragment.

- 1p **30** Geef van een onafhankelijke variabele uit het tekstfragment een operationalisering.

Maak gebruik van de regels 71 tot en met 102.

Het is de vraag of de onderzoekers op grond van de gegevens in regels 71 - 94 tot een generaliserende conclusie kunnen komen.

- 2p **31** Welke kanttekening kan je maken bij de generaliseerbaarheid van de conclusie? Leg je antwoord uit.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.